

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ОЦЕНКА НА СИСТЕМАТА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРОСТИТУЦИЯТА

Венелин Терзиев

*Действителен член на Руската академия по естествознание,
професор, доктор на икономическите науки,
доктор на военните науки,
доктор на науките (Социални дейности)
Национален военен университет „Васил Левски“,
Велико Търново, България
Русенски университет „Ангел Кънчев“,
Русе, България*

Христо Бонев

*Национален военен университет „Васил Левски“,
Велико Търново, България*

Увод

Явлението проституция – или предлагането на секс срещу пари – е едно от най-старите в историята на човечеството. Поради сложния му характер то следва да се разглежда и анализира от различни гледни точки – етична, правна, икономическа, управленска, социална и т.н. Лицата, предлагащи платен секс, често са определяни като рискова група по отношение на употребата на наркотици, посегателствата срещу личността и разпространението на социалнозначими заболявания, каквито са венерическите. Проституцията често се определя като модерна форма на робство и се свързва с трафика на хора, което е едно от най-тежките престъпления в световен мащаб (Директива_36/ЕС, 2011).

Акцентът на борбата в България срещу тази сексуална експлоатация обикновено се поставя върху международния трафик на хора. Най-често усилията на органите по превенция се насочват към разкриване и противодействие на трафикантите, действащи на територията на чужди държави. Не се проследяват обаче криминалните мрежи, с които те са свързани в България. Направените анализи показват, че в повечето случаи проституцията у нас прелива в международен трафик на „бели робини“. И това е естествено, тъй като – водена от възможностите за значително по-високи доходи в чужбина – организираната престъпност се е ориентирала към износа на проституция. Паралелно с това престъпните

групи развиват и поддържат богата вътрешна мрежа от проститутки и сводници (Проституция и социална експлоатация, 2010).

Всъщност сексуалната експлоатация и проституцията са се превърнали в една от сериозните социални язви на съвременното българско общество. Но въпреки това този остър проблем е привлякъл твърде слабо вниманието на законодателя. Независимо от големите промени в България през последните две десетилетия, законодателството в тази област не е актуализирано. Нормативните актове, които действат до този момент, са почти архаични и не отразяват по съответен начин действителността.

Не е на необходимото равнище и реакцията на правоохранителните органи. Слабата организация на противодействието в комбинация с неадекватното законодателство позволяват, години наред проституцията да процъфтява и, най-важното – да се контролира от организираната престъпност, която натрупва от нея значителни незаконни доходи. Нещо повече – така се улеснява преминаването на вътрешната проституция към много по-доходоносните пазари в страни от Западна Европа, САЩ, даже ЮАР. В резултат на това рязко нараства международният трафик на българки. Според едно изследване на Европол България е един от шестте основни източника на жертви на трафика на хора (Проституция и социална експлоатация, 2010). Затова успешното противодействие на трафика на хора изисква адекватни мерки срещу вътрешната проституция и контролиращите я престъпни структури, които са развили стабилна мрежа в цялата страна (Бусленко, 1995).

Целта на настоящата разработка е изясняване на организационно-управленските аспекти на системата за превенция на проституцията и разработване на методология за оценка на тази система.

Изследователската теза на авторите е, че ефективното прилагане на системата за превенция изисква наличие на организационен капацитет у правоохранителните органи (не само под формата на компетенции, но и на насоки, правила, ред за осъществяване на превенцията) с оглед детерминиране и превръщане на процеса на наблюдение и контрол в управляем и ефективен.

Обект на проучване е системата за превенция на проституцията, а предмет – нейната организация и методологията за оценяването ѝ.

В пряка връзка с дефинираната цел са и задачите, които си поставят авторите – да изяснят организационно-управленските аспекти на системата за превенция на проституцията и да разработят и предложат методология за оценка на тази система.

1. Системата за превенция на проституцията – организационно управленски аспекти

Според тълковния речник думата превенция (на латински: *praeventio* – изпреварвам, предупреждавам; на английски: *prevention*) означава предварителни действия за предотвратяване на нещо, за предпазване от нещо (Тълковен речник). По същество превенцията е социална дейност, която има за цел, обществото да бъде предпазено от престъпни посегателства, накърняващи неговото нормално функциониране.

Системата за превенция на проституцията се разглежда като част от системата на управление в широкия смисъл на понятието. В този смисъл, можем да приемем, че тя се състои от следните елементи:

- съдържателен;
- процесуален.

В тесен смисъл системата за превенция на проституцията се отличава от останалите управленски системи, като разликите са най-вече по отношение на връзките между обектите и субектите на въздействие в нея.

Според експерти в областта, най-разпространените подходи за оценка на управлението на превенцията са *класическият, кибернетичният, социологическият и научният*. Те са еволюирали във времето, като на процеса е присъща както самостоятелност на всеки подход, така и приемственост на идеите. Съвременните теоретични разработки се опитват да интегрират и обобщят натрупаните знания и чрез нови подходи – системният, алтернативният и архитектурният. (Бусленко, 1995)

Интегрирането на тези подходи е сложна задача, която различни учени се опитват да решават по различен начин през последните години.

Според *системния подход* „организациите се разглеждат като цялостни системи, в които всички части са свързани“ (Георгиев, 1994). Системният подход представлява „начин на мислене по проблемите на управлението, разглеждащ всяка организация като единство от взаимосвързани елементи, обединени от обща цел“ (Георгиев, 1994).

Алтернативният подход от своя страна пренебрегва идеята за системен характер. Според привържениците на този подход не съществува единен, приложим за всички случаи начин за осъществяване на управленските функции – за планиране, организиране, контролиране и регулиране, управляване на дадена система. Следователно мениджърите следва да търсят и откриват различни начини и методи за управление, които да подхождат за различните ситуации.

Архитектурният подход е основан на идеята за производство на потребности от знания и дефинира най-общите съвкупности от знания за успешна реализация на промени, стратегическите цели, средствата за тяхното постигане, концепциите и моделите за рационално поведение на системата и методологията за вземане на решения и стратегическо ръководство. Той е инструмент за ефективен баланс между упражняването на власт и провеждането на национално отговорна политика с цел ефективно управление на иновационните процеси в рамките на трите императива – ресурс, сила и опит. Архитектурният подход формира теоретичната база на съвременната технология на промените, изучаващи структурата, методите и свойствата на стратегическото поведение. При сегашното състояние на възстановяващи се връзки между общности, неправителствени организации в системата за превенция на проституцията работят невинаги в лоялна конкуренция с предохранителни структури. Много често се провежда политика на медийна изява вместо съвместно разработване на стратегия за ограничаване на сексуалната експлоатация. Под натиска на острата потребност не от излишно теоретизиране, а от нови, практически полезни наставления и ръководства за реализация на ефикасни авангардни практики, архитектурният подход концентрира всички сили, енергия, творчество и съзнание на ръководители и началници, научни специалисти и експерти за разработване на инструменти за управление на инициативите в системата за превенция. Той обобщава взаимодействието, интеграцията, командването и управлението, като осигурява синергизъм, свързвайки блестящите научни идеи с най-добрите практики в единно цяло.

В новата епоха на управление на йерархичните и мрежовите структури, по отношение на целите и ресурсите на структурите от системата се очертават нови задължителни за спазване изисквания:

- промяна на ресурсно ориентираните стратегии, при които целите и задачите се извличат на база на съществуващите ресурси, умения и капацитет;
- преминаване към целево ориентирани стратегии, при които водещи са целите и задачите, а не наличните ресурси.

Необходимо е да бъдат открити пътищата за създаване на ресурси от знания, умения и капацитет, чрез които да се реализират поставените цели. Превенцията на проституцията изисква „непрекъснато създаване и развиване на способности в обзрима перспектива, а не удобни за средствата за масова информация“ (Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х., 2017)

Независимо от това кой подход за анализ на системата ще се приложи, в професионалните среди няма спор, че управлението на превен-

цията трябва да се базира на принципа на научност. При управлението в системата за сигурност този принцип предполага, че обектът на изследване трябва да се изгражда върху съвременна научна основа, да се познават различните модели, школи и направления и да се прилагат научните методи за непрекъснат анализ на процесите. (Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х., 2017)

Методите за управление на системата за сигурност и вчастност на системата за превенция, представляват пътищата, начините, чрез които се осъществява управленският процес в системата. За разлика от принципите, те трябва да са вариативни и се избират съобразно ситуацията и професионалните компетенции на ръководните нива в системата. В теорията за управлението на знанието в системата за сигурност се разглеждат три групи методи (Георгиев, 1994):

- Организационно-разпоредителни;
- Икономически;
- Социалнопсихологически.

Тези групи методи е необходимо да се прилагат при управлението на системата за сигурност във „взаимно съчетание и творчески според обстановката“ (Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H., 2018)

Съществен момент в системата за превенция е управлението на информацията като част от организационния капацитет на органите за противодействие. Използването на механизми за управление на информацията е концепция, която се използва за обучение, фиксиране, обмен и прилагане на знания за борба с проституцията. Те представляват управление на среда, в която знанието може да се открива, фиксира, обменя, извлича, потвърждава, предава, приема, адаптира и използва. Управлението на знанието в „система за превенция на проституцията“ задължително следва да се структурира по траекторията на „трансформационния“ контур на получаването на знание за проблематиката и за структурите, пряко ангажирани с противодействието. Това би позволило калкулиране в системата на знание, насочено към усъвършенстване на вътрешната оперативност и към промяна на оперативните стратегии (Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H., 2018).

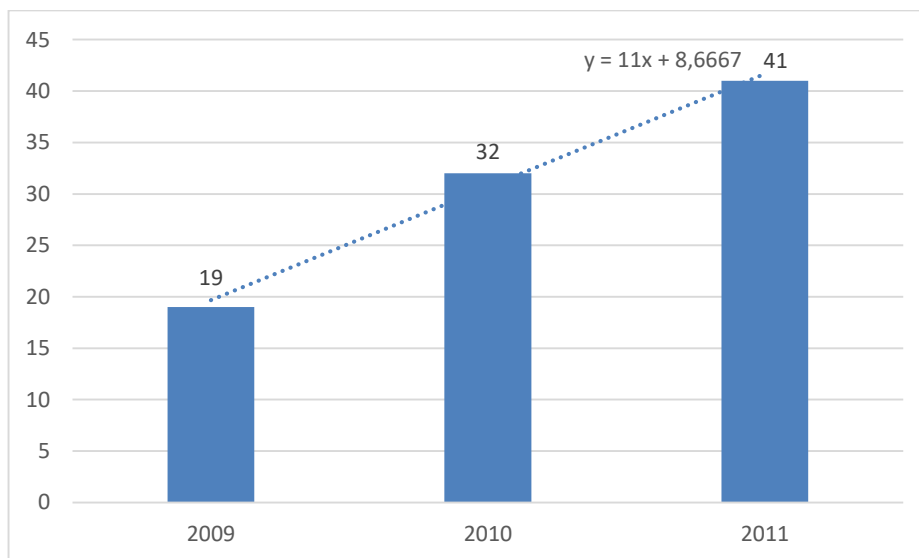
Отговорът на тази амбициозна задача за реализация на промени във вид на начинания, инициативи, иновации и дейности е много труден след радикалните промени в средата, които обезцениха натрупаните национални традиции, знание и опит през изминалите години. Днес необходимостта от ново творческо поведение в динамично променящата се хаотична социална среда и от общ универсален подход за ефективни и ефикасни промени е повече от наложителна.

Проведените изследвания, публикувани в други разработки на авторите (Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H., 2018) (Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х., 2017), показват следните резултати от анализа на системата за превенция на проституцията.

Възрастовите граници на проституиращите са между 15 и 40 години, но те се разширяват, като се наблюдава тенденция към снижаване.

Най-рисковата група е на възраст 23–30 години. При нея най-съществено влияние имат семейната и социалната среда, които в широк смисъл са обект на системата за управление на превенцията. Икономическите показатели също са от голямо значение, като те играят най-сериозна роля при възрастовата група 15–23 години. Тази група е обект тена особено внимание в системата за превенция с оглед ограничаване на явлението сред младите момичета, вкл. непълнолетните.

На Фигура 1 са представени данни за паричните потоци от проституция за тригодишен период. Както се вижда, нарастването е с бързи темпове и ако се екстраполира, към 2020 г. размерът на паричните потоци би достигнал над 140 млн. лв.

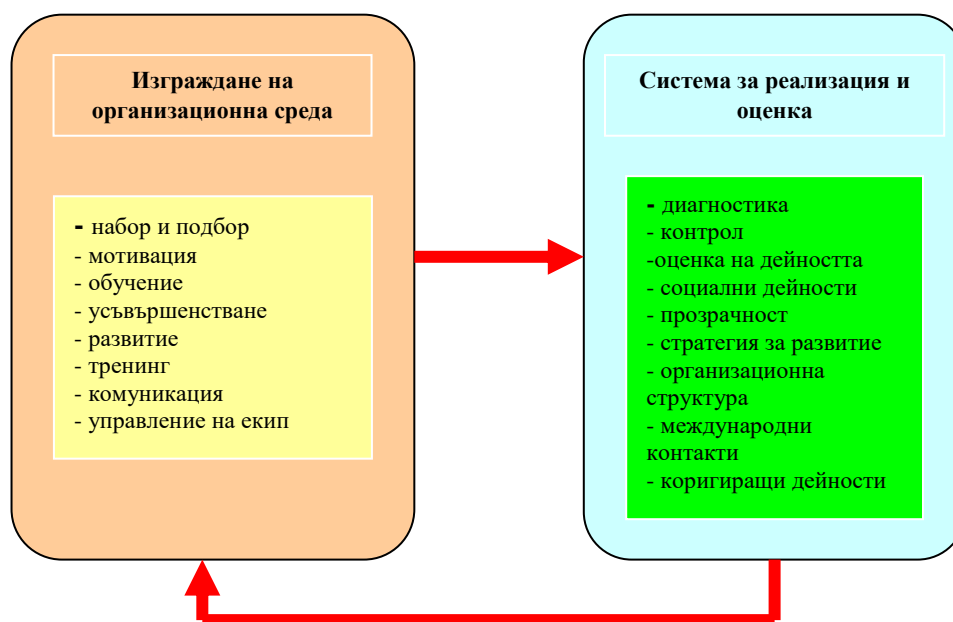
Фигура 1. Парични потоци от проституция, млн. лв.

Оценката на паричните потоци е направена по косвени данни и затова не може да се счита за изцяло достоверна. Тук са взети само данни за парични потоци, постъпващи предимно от западноевропейските страни. За вътрешния пазар информацията се размива и трудно може да бъде оценена.

Ролята на системата за превенция е да ограничи в голяма степен този вид трафик, който е доброволен. Към него се отнасят различните по вид работа (както на вътрешния, така и на външния пазар), участието в различни конкурси и развлекателни програми и др. Системата няма за цел да ограничи правото на труд, а да предостави информация на обществото за евентуални действия от страна на престъпните групировки. В законодателен аспект е необходимо да се създаде процедура за участие в трудова борса за всички страни от Европейския съюз. Така би се ограничил значително ръстът на трафика на хора и биха се създали условия за разработване на процедури и механизми към системата за превенция.

2. Подход за анализ на системата за превенция

Функциите на управление в системата за превенция, представени на фиг. 2, разкриват спецификата на системата и са база за нейната оценка.

Фигура 2. Модел на управлението на системата за превенция

Подходът за анализ на системата за превенция включва няколко основни стъпки:

- Определяне на вероятността за ефективност на превантивните мероприятия;

- Определяне на тежестта на дейностите;
- Степенуване на експозицията;
- Степенуване на мероприятията, дефиниране на типовете действия в зависимост от степента на ефективност на мероприятията;
- Разработване на матрица за оценка на дейностите по превенция;
- Надзор;
- Оценка на процеса, вкл. на случайностите в елементите на системата за превенция.

В избора от авторите подход за анализ на системата за превенция са приети няколко основни критерия, които се дефинират като показатели в следните направления: образование, икономически статус, възраст, семейна среда, етническа принадлежност и социална среда. Всеки един от приетите показатели се оценява от 0 – 10 точки, като се умножава по коефициент, характеризиращ степента на риска. Методиката се свежда до решаване на матрична система, която използва теглови коефициенти, определящи оценката на тези показатели, които за определена група имат характерни и специфични особености. При класическия способ, ако означим вероятността на контролираното събитие G с $P(G)$, оценка на появяването на събитието с m , а броят на възможните мероприятия – с n , формулата за непосредствено изчисляване на действията, определящи превенцията, придобива вида (Terziev, V., Bonev, H., 2018):

$$P(G) = \frac{m}{n},$$

където: G – дейностите по превенция на проституцията; $P(G)$ – вероятността дадено действие да спомогне за намаляване на явлението; m – оценка на ефективност на даденото действие, n – брой мероприятия в дадено събитие.

Възможно е, в едно събитие, определящо превантивните действия, да бъде включено повече от едно мероприятие.

Прилагането на отделните стъпки в анализа се извършва на база на допълнителни оценки, чието съставяне е представено в Таблицы от 1 до 7 по-долу.

Таблица 1
 Степенуване на вероятността за ефективност на превантивните мероприятия

Вероятност P(S) на мероприятията	
Степен	Описателен признак
0,1	Едва забележима
0,2	Практически невъзможна
0,5	Малка възможност
1,0	Малко възможна, но възможна в ограничен случай
3,0	Ниска вероятност
6,0	Напълно възможна
10,0	Относително висока вероятност

Тежестта на дейностите се преценява съобразно: вида на проституиращите, подлежащи на защита; тежестта на възможните действия, съобразени с показателите на системата. Размерът и тежестта се степенуват съобразно тегловата матрица, а данните се представят в табличен вид.

Таблица 2
 Тежест на дейностите

Тежест на мероприятията W (S)		
Оценка на действията		Характер на действията
Степен	Описателен признак	
1,0	Малки	Просветни мероприятия
3,0	Значителни	Оценка на здравния статус
5,0	Сериозни	Психични и физиологични фактори
7,0	Опасни	Сериозни здравни проблеми

Таблица 3
Степенуване на експозицията

Експозиция (E)	
Степен	Описателен признак
0,5	Твърде ниска (по-малко от 1 път месечно)
1,0	Много ниска (до 1 час седмично)
2,0	Ниска (до 1 час на ден)
3,0	Средна (до 1/3 от работното време)
6,0	Достатъчно висока (1/2 от работното време)
10,0	Непрекъснато, през цялото работно време

Дейностите на превенцията G се изчисляват по зависимостта: $G=P(S).W(S).E$ и ефективността на всяко мероприятие от превенцията се ранжира съгласно таблицата.

Таблица 4
Степенуване на мероприятията

Оценка на мероприятията (G)		
Степен	Ниво	Описателен признак
1	до 20	Много ограничени, но приемливи мероприятия.
2	от 20 до 70	Малък ефект, но изискващи внимание.
3	от 70 до 200	Умерени резултати, необходимо е да се предприемат мерки с коригиращо действие.
4	от 200 до 400	Голяма ефективност, необходимо е незабавна оценка на условията за превенция.
5	над 400	Основните дейности са в правилната посока на превенцията.

В зависимост от нивото на ефективност се предприемат действия, които синтезирано са представени в таблица.

Таблица 5
Типове в зависимост от степента на ефективност на мероприятията

Степен	Ниво на риска	Решения	Действия
1.	$G < 20$	Ефективността е малка.	Не са необходими защитни мерки.
2.	$20 < G < 70$	Мероприятията са на приемливо ниво, но биха могли да се оптимизират.	Съществуващите мерки се сравняват с нормативните изисквания. Прави се проверка на ефективността. При неблагоприятно сравнение се предлагат усъвършенствани решения.
3.	$70 < G < 200$	Оценката е задоволителна и мероприятията са ефективни.	Мероприятията трябва да бъдат оптимизирани.
4.	$200 < G < 400$	Повишена ефективност на мероприятията.	Незабавно се предприемат мерки за оценка на превенцията.
5.	$G > 400$	Голям степен на ефективност.	Приемат се основните дейности и се подготвят нови действия.

Таблица 6
Матрица за оценка на дейностите по превенция

Случайни събития		Вероятност				
Тегло/ Ефект	Степен	Често А	Възможно В	Случайно С	Рядко D	Невъз- можно Е
Катастрофално	I	Е	Е	Н	Н	М
Критическо	II	Е	Н	Н	М	L
Ниско	III	Н	М	М	L	L
Пренебрежимо	IV	М	L	L	L	L

Е – изключително висока степен
Н – висока степен
М – умерена степен
L – ниска степен

Критичната проверка на тази стъпка в системата се състои в убеждението, че управлението е трансформирано в ясно и просто

разбиране на изпълнението на заповедите на всички нива. Прилагането на управлението включва съгласуване и комуникация със:

- съответните по-висши подчинени лидери и тези, изпълняващи задачата;
- логистичните организации и цивилните агенции.

Надзор – техниките за това включват: проверка на точки от плана, инспекции, отчети за ситуацията и лично наблюдение. Непрекъснато се оценяват такива променливи като умора, пригодност за обслужване на екипировката и в широк план – елементите на околната среда.

Оценка – след изпълнението на задачата лидерите и личният състав оценяват колко добре е бил изпълнен процесът на мениджмънта на превенцията в следните направления: определят как този успех може да бъде продължен и при следващата мисия; обобщават и разпространяват научените техники, така че и други да могат да използват този опит; разглеждат ефективността на оценката при идентифициране и точно преценяване на вероятността и теглото на случайностите, понижаващи готовността за изпълнение на задачата; оценяват ефективността на всяко управление за намаляване или изключване на риска, включващо оценка на ефективността на комуникирането и прилагането му.

Таблица 7

Оценка на случайностите в елементите на системата за превенция

Събитие №	Оценка на случайностите (описание на вероятността за настъпване на събитието и неговото тегло)	Ниво на оценка за всяка случайност
1.	Вероятност- $P(S) = 0,5$	20<G<70
	Тегло- $W(S) = 1$	
2	Вероятност- $P(S) = 1$	20<G<70
	Тегло- $W(S) = 1$	
3	Вероятност- $P(S) = 0,5$	200<G<400
	Тегло- $W(S) = 3$	
4	Вероятност- $P(S) = 3$	200<G<400
	Тегло- $W(S) = 3$	

На Фигура 3 са представени критерии за приемливост на управлението на превенцията.

<p>Поддържане - способност или адекватност на хората, екипировката, доставките и удобствата, необходими за прилагане на съответно управление.</p> <p>Стандарти - насочването и процедурите за прилагането на управлението са ясни, практични и специфични действия.</p> <p>Тренировка - знанието и уменията са адекватни на прилаганото управление.</p> <p>Лидерство - лидерите са компетентни да прилагат управлението.</p> <p>Индивидуалност - отделните участници в операцията са с достатъчно ниво на самодисциплина за прилагане на управлението.</p>

Фигура 3. Критерии за приемливост на управлението на превенцията

В този им вид те са твърде общи, но могат да бъдат детайлизирани и използвани за цялостна оценка, например чрез разработване на чеклист или чрез друг инструмент за оценка.

3. Методология за оценка на системата за управление и организация на превенция на проституцията

Елементите, изграждащи системата за превенция са подложени на широк кръг въздействия – техногенни фактори и човешка намеса. Пълното или частичното спиране действието на отделни процеси или промяна на принципите на управление могат да доведат до значителни последствия сред подрастващото поколение или в средата на явлението проституция. В зависимост от уязвимостта на тези елементи и от тяхното пълно или частично разрушаване, както и тяхното влияние върху психиката и здравето, се оценяват като повече или по-малко критични.

Предлаганата методология за оценка на елементите на системата за превенция се базира на следните принципи:

- Като интегрална мярка за критичността се приема оценката на риска от дадения обект (проституцията).

- Рискът на определен обект се определя като функция на три параметъра (оценки).

Заплахата върху обекта – вероятността за насилие, неговата интензивност и характер;

Последствията/пораженията в обекта от прякото въздействие на насилието – нанасяне на физически и психически увреждания (преки загуби);

Взаимното влияние между обектите от инфраструктурата и загубите, причинени от това насилие (непреки загуби).

В този случай обобщената оценка на критичността на обекта на системата добива вида:

$Risk = F(Насилие, Последствия, Взаимно влияние)$

- Параметърът „насилие“ се определя от характеристиките „тип на насилието“, „интензивност на насилието“ и „вероятност за случване“.
- Насилията могат да произлизат от нежелание да изпълняват сексуални поръчки, особености на средата, както и от човешкото поведение. В последния случай трябва да се разглеждат преднамерени и непреднамерени човешки действия, чийто резултат според Закона може да се класифицира като „престъпно“ (събитие, свързано с наличие или проява на извънредни обстоятелства).
- „Последствия“ или „поражения“ се оценява като ниво на очакваните поражения при проявление на определено насилие. Очакваните резултати от насилствени действия се определят експертно, като се разпределят главно в следните сфери (обобщени категории):
  - обществен (човешки) ефект (брой/процент от засегнатите хора);
  - икономически ефект (значимост на трансферите на парични потоци в резултат на сексуално насилие);
  - влияние върху физическите и физиологическите показатели на човешкото здраве;
  - политически ефект;
  - психологичен ефект;
  - последици за общественото здраве.
- Параметърът „Взаимно влияние“ се оценява (изразява) като ниво на очакваните непреки загуби. Те се изразяват в нарушаване на психологическите травми от сексуално насилие, както и от прякото „изпиране“ на парични средства.

Преките загуби са в много силна зависимост от чувствителността (уязвимостта) на обекта, т.е. доколко той издържа или не издържа на едно или друго въздействие, било то физическо или финансово (преднамерено и непреднамерено). Непреките загуби са естествен резултат от намалението и доставянето на сексуални услуги – тук се включват загубата на приходи и по-високите разходи за издръжка от страна на сутенърите. Непреките загуби се оценяват чрез експертен анализ и оценка на чувствителността и взаимното влияние на обектите в системата на превенция, водещи до нарушаване на тяхното нормално функциониране. В такъв случай те се разглеждат като сложна система от взаимодействащи си компоненти. Освен преките и непреките загуби, в оценките следва да се вземат предвид и т.н. вторични загуби от насилието. Вторичните загуби се проявяват известно време след насилието и се проявяват в резултат от понижаване на финансовия статус, повишаване на психологическите и физическите аспекти на здравето, нарастване на противоречията в социалната среда, намаляване на жизнения стандарт. Като допълнение трябва да се добавят и някои специфични ефекти като дълготрайни поражения върху социалните контакти с роднини и приятели и др.

В настоящата методология, като се отчита спецификата на общественото ниво, се разглеждат само преките и косвените (непреки) загуби вследствие на насилието. Върху представените основи е създадена комплексна „Методология за оценка на системата за превенция на проституцията на социално ниво“. Методологията е съобразена с нормативните изисквания в България и по-специално – със Закона за борба с трафика на хора, НК и Конституцията на Република България. Методологията е съобразена и с факта, че в териториален план се определя и води на ниво Община и Област, а в национален план – на ведомствено ниво (министерства). Тя отчита и европейските препоръки и добри практики, като не третира проблема по начин, съществено различен от Европейския.

За оценка на сексуално насилие на територията на общината по методологията, със заповед (разпореждане) на кмета, се съставя специална комисия. В нея се включват:

- Служителят от общината по социални дейности и защита от домашно насилие, който отговаря и за разработването на плана за защита при сексуално насилие, както и взема участие в работата на комисията за оценка на системата за превенция;
- Специалисти от общинското Звено по сигурност и управление при домашно насилие, което има прякото задължение за извършването на оценката на системата за превенция, както и

в разработването на мероприятия за плана за превенция на проституция;

- Специалисти и експерти от териториалните звена на министерства и ведомства, които имат отношение за борба с организираната престъпност на територията на общината или определени задължения, свързани с нея;
- Инспектори и експерти от Областната дирекция на „Национална служба за борба с организираната престъпност“.

В работата си комисията работи в пряка връзка с лицата, претърпели сексуално насилие и предлагащи сексуални услуги, като изискват необходимата информация, подготовката на документи и оказване на превантивни действия и др. При необходимост комисията привлича и други експерти. В такива случаи Кметът на общината оказва нужното съдействие и/или осигуряване.

На основа на резултатите от изпълнението на методологията се предлага, Кметът на общината да организира:

- създаването и поддържането на общински регистър на лицата, претърпели сексуално насилие и системите за превенция на проституцията;
- разработването на Програма за защита от сексуално насилие, която след това утвърждава, като целта на тази Програма е да се предприемат такива технически и организационни мерки (включително и финансово осигуряване), които биха позволили минимализиране на проституцията като социално явление.

За реализиране на методологията е необходима следната информация:

- Документи с описание и характеристики на основните понятия, класификации и таблици, използвани в методологията; нормативно- справочна информация.
- Социално-икономическо описание на региона – формализиран документ с основни данни и характеристики, включващ разделите: възрастова характеристика на склонните за проституиране, социални особености – семейна среда, етническа група, образователен статус, социална среда и т.н., икономическа характеристика – основни финансови доходи на семейството, състав на семейството, семейно имущество и др.
- Подробна социалноикономическа схема на общината с пътна информация за рисковите групи и развитието на различните

видове проституция, както и данни за производствено-технологическата инфраструктура на общината.

- Документи с характеристики, основни параметри на проституцията, вътрешни и външни и връзки, както и описание на евентуалните обекти, предлагащи сексуални услуги (рискова характеристика на обекта).
- Данни за сексуални насилия от минали години в общината, с анализ на причините, последствията и начина на развитие на събитието.
- Прогностични данни от проучвания за сексуално насилие и предлагане на сексуални услуги, анализи за очаквани събития и др.

Основни **етапи** на методологията и отговорности за използването ѝ:

I. Идентифициране на основните сектори на системата за превенция и определяне кои от тях са „критични“. Това се осъществява чрез т.н. „Секторен анализ“. В резултат на този анализ се съставя списък с факторите, номинирани за общински и критични показатели за сексуално насилие.

II. Идентифициране, описание (характеризиране) и оценка на заплахите. Категоризирането на процесите, свързани с обработката на масиви информация и създаването на своеобразен регистър на заплахите.

III. Оценка уязвимостта на елементите от системата за превенция по отношение на специфични заплахи. Уязвимостта се определя като слабост, която може да бъде проявена или преднамерено използвана спрямо определени активи на сексуално насилие и тяхното евентуално последващо унищожаване или увреждане. Извършва се предварителна оценка на евентуалните преки последици от насилието по причина на съответната уязвимост.

IV. Оценка на взаимозависимости между обекти, подсистеми и структурно-логически връзки, в това число оценяване на ефекта от мероприятия и други действия и процеси. Извършва се предварителна оценка на непреките резултати от сексуалното насилие.

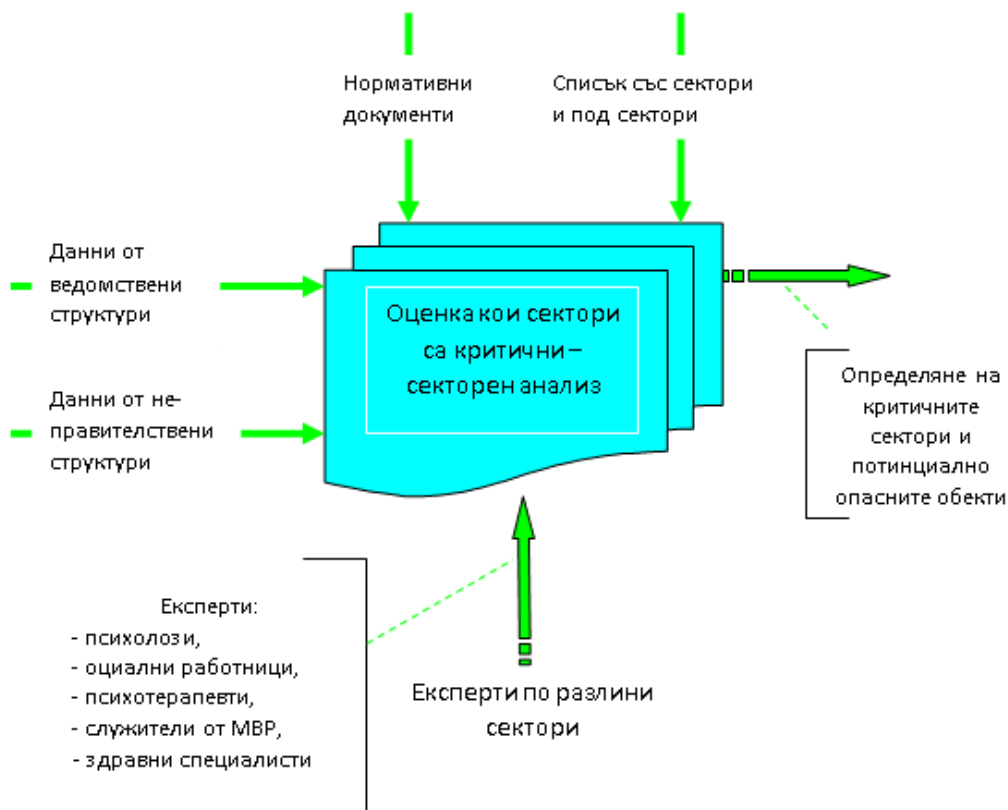
V. Определяне на риска – извършва се по посочените по-горе (т.2) параметри и характеристики, на базата на очакваните поражения и щети от конкретни /типични/ атаки срещу определени сектори, изразяващи се в човешки жертви, икономически загуби, символни щети, в раз-

лични периоди от време. За определяне и категоризиране на риска съществуват различни математически методи.

VI. Верификация на получените резултати – проверка на резултатите от оценката чрез сравняване с предварително разработени вероятни сценарии или използване на данни от минали сексуални насилия. При рязко разминаване между резултатите и очакванията се анализира причината и при необходимост се променят оценките.

Първи етап – идентифициране на основните сектори на системата за превенция (секторен анализ).

Изпълнението на този етап се осъществява от Комисията от експерти, назначена със заповед на кмета на общината. Те оценяват обектите на територията на общината по критериите, дадени в Таблица. Потенциалните обекти, предлагащи сексуални услуги, от всеки сектор и подсектор на общинско ниво, се вписват в регистър и се определят на основата на Таблица по посочените в нея критерии.

Фигура 4. Структурно-логически връзки на оценката

Таблица 8
Матрица за секторен анализ на общинско ниво

Сектори и подсектори	Нормативни документи, регламентиращи и дейностите в сектора	Инструкции, управляващи сектора	Критерии за оценка
I. Органи на държавно ниво	<ul style="list-style-type: none"> - структури на държавно управление; - законови нормативни актове; - под законови актове; - законодателни инициативи; - правораздавателни структури; - правоохранителни структури. 	<ul style="list-style-type: none"> - закони; - постановления; - инструкции; - методики за оценка. 	<ul style="list-style-type: none"> - наличие в списъка на стратегическите приоритети; - списък на обектите за наблюдение и превенция.
II. Органи на общинско и областно ниво	<ul style="list-style-type: none"> - социални домове; - проекти за работни програми. 	<ul style="list-style-type: none"> - общински структури; - областни структури. 	<ul style="list-style-type: none"> - наличие в списъка на стратегическите приоритети; - списък на обектите за наблюдение и превенция.
III. Финансов сектор	<ul style="list-style-type: none"> - Закон за Българската народна банка; - Закон за предоставяне на финансови услуги от разстояние (2006); - Наредба № I-171 за организацията и контрола по обезпечаването на сигурността на банките и небанковите финансови институции. 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство на финансите; - Българска народна банка. 	<ul style="list-style-type: none"> - Банки и банкови клонове; - Трезори (други подобни наименования за „складове“ на пари, благородни метали, ценни книжа); - Система за банкови/междубанков и преводи; - Система за разплащания на дребно (банкомати); - Система за транспортиране на финансови/ парични инструменти.

IV. Здравеопазване	Регистър на обектите от здравеопазването в НМКЦ.	- Министерство на здравеопазването; - Национален медицински координационен център.	- болнични заведения; - складове за лекарства; - лаборатории по вирусология. - наличната аптечна мрежа (като обекти втори клас).
V. Осигуряване на защита	- защита на класифицирана информация;	- структурите на МВР; - не правителствени организации; - Висши учебни заведения на територията на общината; - Съществуващи ведомствени институти.	- система за превенция на проституцията; - програми за защита от сексуално насилие.
VI. Информационен сектор - Защита на информационни системи и мрежи; - Автоматизирани информационни системи; - Интернет; - Осигуряване на стационарни телекомуникации; - Осигуряване на мобилни телекомуникации; - Радио-комуникации; - Сателитна комуникация; - Радиопредаване.	- Пет разпоредби на ЕС (от тях 3 Директиви); - Национална програма и стратегия за информационно общество; - Нормативните и поднормативни актове, регламентиращи условията за сигурност на АИС за защитата на класифицирана информация.	ДАИТС, МРРБ; ДКРС, БТК-АД и др.; ДКСИ и ДЗСВ (за информационните системи, работещи с класифицирана информация).	- Телекомуникационни центрове (пощи, мобилни оператори); - Бази данни и големи изчислителни ресурси на държавната и общинска администрация, университети и БАН; - Преносни проводни (мрежи) за далекосъобщения – магистрални оптични кабели и линии и съоръженията към тях.

Обектите, които отговарят на съответните критерии, се включват в списък на оценяваните обекти. За всеки обект от получения списък по сектори се извършва **експертна оценка** по следните критични фактори: *уязвимост (1), защитеност (2), критичност (3), зависимост (4), взаимозаменяемост (5), символно значение (6)*. Експертът отговаря на въпросите, като дава степенувана оценка в диапазона от 0 до 10. „0“ е минимална оценка, която определя обекта като некритичен (неподатлив на външно въздействие), а 10 – максималната оценка, която го дефинира като абсолютно критичен. След попълване на Таблицата, в която се отразява сексуалното насилие от даден сектор, се преминава към Таблица, в която се попълват дадените от експертите оценки за всички обекти от даден сектор по отношение на критичните фактори *уязвимост, защитеност, критичност, възстановяемост, зависимост, взаимозаменяемост, символно значение*. От таблицата чрез сбиране се получават общи оценки за всеки обект и за сектора като цяло.

След попълване на данните за всеки сектор се преминава към Таблица – обобщена таблица за всички сектори по отношение на избраните критични фактори.

Резултати от секторния анализ

Вследствие на секторния анализ се получава следната информация:

1. Предварителна оценка на обектите по отношение на отделните критични фактори (Таблица 9);
2. Обща характеристика на секторите в общината по отношение на отделните критични фактори (Таблица 10);
3. Предварителна оценка за проблемите в общината предвид оценките по критичните фактори.

Таблица 9

Експертна оценка на обект от даден сектор спрямо определените критични фактори

Критични фактори	Експертна оценка	Стойност на оценката
1. Уязвимост на обекта спрямо външни и вътрешни сексуални насилния		
Предприети ли са мерки за устойчивост спрямо сексуални насилния?	Да - Специални мерки	1
	Не - Обектът е не идентифициран от системата.	3
Оценка на рисковата среда, в която се намира обекта.	Слабо рискова	1
	Средно рискова	3
	Високо рискова	8
Има ли данни за сексуално насилие на този обект?	Няма	1
	Единични случаи	5
	Често се е случвало	10

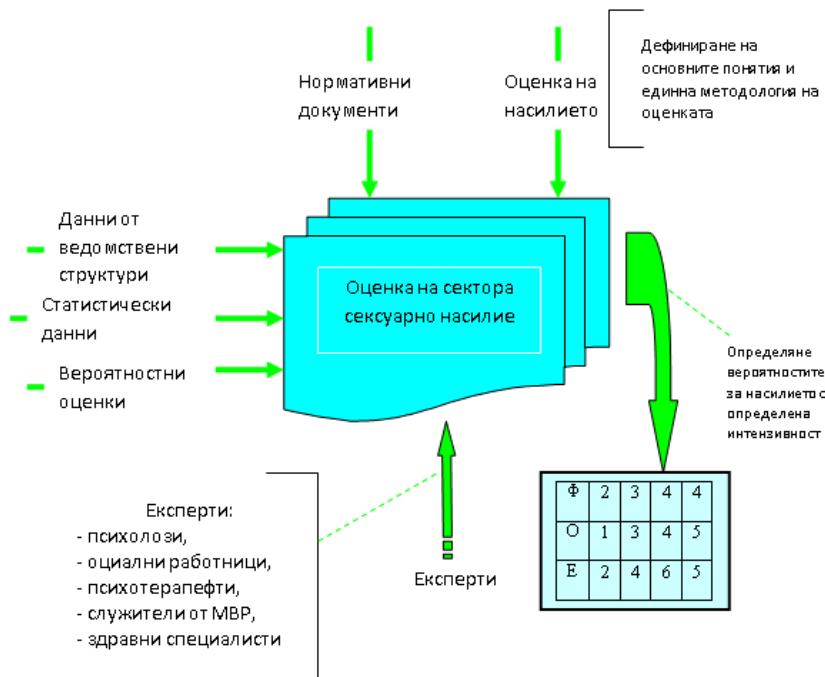
2. Защитеност на обекта (предприети мерки за защита на обекта)		
Предприети ли са специални мерки за защита на обекта от сексуално насилие?	Да, сериозни мерки	
	Не, почти никакви	
Има ли обектът специализирана охрана и оповестяване?	Да	1
	Не	3
Има ли специализирани структури за действие по време на сексуално насилие и за ликвидиране на последиците?	Да	1
	Не - няма	4
3. Критичност – ниво на сексуално насилие в това число и тежки последици		
Очакват ли се сериозни травми (жертви) при възможни насилia?	Десетки хора	10
	Единици хора	5
	Почти никакви	1
4. Възстановяемост на обекта		
Време за възстановяване на обекта.	По малко от седмица	1
	Един месец	3
	Повече от 3 месеца	4
	Повече от 6 месеца	5
	Невъзможно възстановяване	6
Оправдано ли е възстановяването на обекта?	Да	1
	Не	2
5. Зависимост, взаимовръзка с други сектори и обекти		
Колко други насилia или сектори в общината и извън нея зависят от системата за превенция?	Няма такава	1
	1-	2
	2-	4
	Повече от 3	8
Съществуват ли в общината или областта ресурси, които да противодействат на сексуално насилие?	Безпроблемно съдействие	1
	Трудно се поемат задължения	3
	Няма кой да изпълни	8
6. Символно значение на сексуалното насилие		
Има ли сексуалното насилие някакво символно значение за общината или областта?	Твърде голямо	3
	Почти никакво	1
Част ли е обектът на сексуално насилие от държавната структура по места?	Да	6
	Не	1

Втори етап - Идентифициране, описание (характеризиране) и оценка на сексуалното насилие

Изпълнението на този етап се осъществява от Комисията от експерти, от структурите на общината, областта, подразделенията на МВР и неправителствени организации. Експертните оценки се определят на базата на анализ на прогностичните данни за очаквани сексуални насилия, които биха предизвикали определени последствия. При оценката се вземат предвид характеристики на различни фактори, заложен за оценка на системата за превенция на проституцията.

Оценката на данните за сексуално насилие включва – местоположение, сектор на системата за превенция, използвана технология, брой на персонала, опасни (рискови) социални групи, анализ на причините и следствията от минали насилия и др. За всяко сексуално насилие (входно въздействие), на основата на наличната информация (априорна и апостериорна), се определя вероятността за възникване на съответно събитие с отчитане на степента на интензивност (сила, последици, величина). За всяка оценка се записва и на каква информация се базира тя. В резултат на анализа на насилието се определят вероятностите за възникване на щетите и тяхната интензивност. От получената таблица могат да се определят с най-голяма вероятност характерни за общината събития, а също така и възможните причини и ефекти от тяхното въздействие.

Фигура 5. Идентифициране, описание (характеризиране) и оценка на сексуалното насилие

Таблица 12

Скала за експертна оценка за интензивността на сексуалното насилие

Интензивност (сила) на насилието	Относителна (оценъчна) стойност
Малка интензивност	0 - 3
Средна интензивност	3 - 5
Голяма интензивност	5 - 8
Катастрофална интензивност	8 -10

Таблица 13

Степени на вероятност за възникване на сексуалното насилие

Експертна скала	Вероятност за възникване в течение на 1 година	Оценъчна стойност
Очакван	0,9 - 1	10
Вероятен	0,9 · 10 ⁻²	7
Възможен	10 ⁻² – 10 ⁻⁴	4
Рядък случай	10 ⁻⁴ – 10 ⁻⁶	1
Практически невероятен	< 10 ⁻⁶	0 - 1

Резултатите от процеса на оценка на заплахата се оформят в табличен и/или графичен вид върху техническата документация на системата за превенция на проституцията.

Трети етап - Оценка уязвимостта на елементите от системата за превенция по отношение на сексуални насилния

Входни данни за оценка на уязвимостта са:

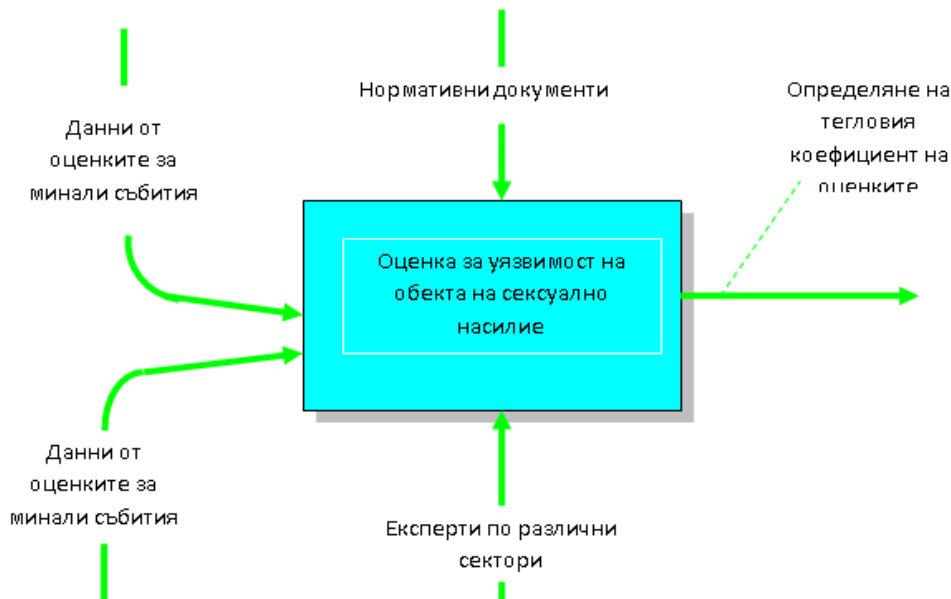
Социално-икономическата характеристика на изследваните социални групи;

Информацията от предходния етап „Оценка на сексуално насилие“ – тип на насилието, вероятност за възникване и проява на пораженията.

Методите за оценка на пораженията при такъв вид насилие се делят на две групи:

Методи, основани на априорни (предполагаеми) оценки, получени в резултат на теоретични модели и аналогии;

Методи, основани на апостериорни оценки (оценка на мащабите на вече възникнали насилния).

Фигура 6. Оценка уязвимостта на елементите от системата за превенция по отношение на сексуални насиллия

На този етап се определят преките вреди вследствие на възникналото конкретно сексуално насилие. Оценката на уязвимостта на елементите се извършва, като се използват данните за вероятността за възникване на тези насиллия с определена интензивност. Оценката на пораженията се извършва отделно за физически, психологически и физиологични наранявания. По този начин може по-ясно да се определят характерът и особеността на обекта от сексуално насилие.

Предполагаемите щети от настъпване на насилието за всеки обект се изчисляват поотделно за трите вида поражения по формулата (Terziev, V., Bonev, H., 2018):

$$G1x(\text{Сумарни загуби за обект } 1) = P(b1m) \times 31,61m + P(b1cp) \times 31,61cp + P(b1g) \times 31,61g + P(b1k) \times 31,61k + \dots + P(b1m) \times 31,61m + P(b1cp) \times 31,61cp + P(b1g) \times 31,61g + P(b1k) \times 31,61k,$$

където:

- $G1x$ (Сумарни загуби за обект 1) са сумарните наранявания в 1 обект от даден вид;
- $P(b1r) \dots P(b1g)$ са вероятностите за настъпване на насилието 1..n с интензивност (величина) голяма, съответно средна, малка и катастрофална;

- 31,б1г .... 31,бпг означава щети за обект 1 при случване на насилие 1 ... п с интензивност голяма и т.н.

За улеснение изчисленията се провеждат чрез попълване на съответни таблици. Въвеждат се съответните резултати (данни) от предходните етапи на анализа и се използват предложените стойности за експертни оценки на преките последици от насилието, съдържащи се в:

Таблица 14

Класификация на преките загуби – човешки загуби

Оценка	Нанесени щети	Оценъчна стойност
МАЛКИ ЗАГУБИ	до 10	0 - 3
СРЕДНИ ЗАГУБИ	до 50	3 - 5
ГОЛЕМИ ЗАГУБИ	до 250	5 - 8
КАТАСТРОФАЛНИ ЗАГУБИ	над 250	8 -10

Таблица 15

Класификация на преки щети

Оценка	Материални загуби (хил. лева)	Оценъчна стойност
МАЛКИ ЗАГУБИ	до 500	0 - 3
СРЕДНИ ЗАГУБИ	до 2 500	3 - 5
ГОЛЕМИ ЗАГУБИ	до 10 000	5 - 8
КАТАСТРОФАЛНИ ЗАГУБИ	над 10 000	8 -10

Общата оценка на пораженията се състои от сумата на оценките за трите основни компонента на преки щети и се определя по формулата:

$$G1(\text{Сумарни загуби за обект 1}) = G1чз(\text{Сумарни загуби за обект 1}) + G1мз(\text{Сумарни загуби за обект 1}) + G1еп(\text{Сумарни загуби за обект 1}),$$

където: G1(Сумарни загуби за обект 1) – сумарни щети в обект 1 – обща оценка на пораженията; G1чз(Сумарни загуби за обект 1) – сумарни наранявания в обект 1; G1мз(Сумарни загуби за обект 1) – сумарни материални вреди в обект 1; G1еп(Сумарни загуби за обект 1) – сумарни последици в обект 1.

От получените дотук резултати могат да се определят:

Обектът, който би понесъл най-големи преки вреди вследствие на сексуално насилие;

За всеки обект – заплахата, която би донесла най-големи вреди – от максималната стойност на произведението „вероятност за увреждания“ X „щети“, класирани в три групи – физически, психологически и физиологични наранявания;

Насилието, което би донесло най-големи сумарни загуби в общината.

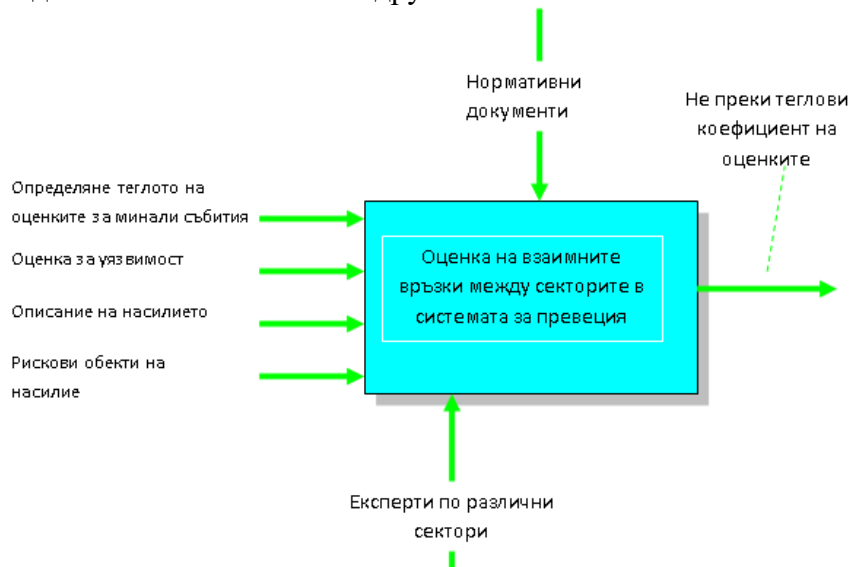
Четвърти етап – Оценка на взаимозависимости между обекти, подсистеми и структурно логически връзки

Определят се нанесените вреди на личността вследствие на взаимното влияние между обектите от системата за превенция и отражението на събитието в обществото, т.е. непреките загуби. Взаимното влияние може да се прояви като зависимост и взаимозависимост.

Зависимост е свързване или връзка между две събития, чрез която състоянието от едното събитие влияе или е свързано със състоянието на другото;

Взаимозависимост е двустранна зависимост между две събития, чрез които състоянието на всяка едно влияе или е свързано със състоянието на другото.

По-общо казано, два вида насилие са взаимозависими, когато всяко едно от тях е зависимо от другото.

Фигура 7. Оценка на взаимозависимости между обекти, подсистеми и структурно-логически връзки

За оценка **чувствителността** на обектите към взаимно влияние се изчислява влиянието на даден обект върху останалите (Q), както и на останалите обекти върху дадения обект (Q^*). Получените стойности се нанасят на координатна система, както е показано на Фигура 8.

	II активни	I критични
	III независими	IV зависими

Фигура 8. Чувствителност на обектите към взаимно влияние

Критични са тези обекти, които се намират в квадрант I, т.е. имат големи стойности за Q и Q^* . Този тип обекти силно се влияят от другите и в същото време много силно влияят на останалите. *Активните* обекти имат голямо Q и малко Q^* (II квадрант) – те силно влияят върху другите обекти от системата, но се подават слабо на влияние от останалите обекти. Обектите, намиращи се в IV квадрант, имат голямо Q^* и малко Q и се наричат зависими, което означава, че се подават на влияние от другите обекти, но в същото време влияят слабо на останалите. Независимите обекти са слабо чувствителни към сексуалните насилия и се намират в квадрант III. Q^*Q I критични II активни III независими IV зависими. Прави се обобщена оценка на обектите по отношение на взаимното влияние и изчисляване на непреките загуби.

Таблица 16

Класификация на непреките загуби

Оценка	Засегнати хора (брой)	Оценъчна стойност
МАЛКИ	до 500	0 - 3
СРЕДНИ	до 2 000	3 - 5
ГОЛЕМИ	до 7 000	5 - 8
КАТАСТРОФАЛНИ	до 15 000	8 - 10

Пети етап – Определяне на риска

При обобщената рискова оценка на обектите на сексуално насилие се използват оценките, получени в предходните етапи на методологията.

Общата оценка на критичност (риск) на обекта се изчислява по формулата:

$$P_n = (K_{чз} \times G_{пчз}) + (K_{мз} \times G_{пмз}) + (K_{еп} \times G_{пеп}) + (K_{су} \times D_n),$$

където: **P_n** – обща оценка на критичността на обекта *n*; **K_{чз}** – коефициент, отчитащ теглото на преките човешки загуби; **G_{пчз}** – обща оценка на преките човешки загуби на обекта *n*; **K_{мз}** – коефициент, отчитащ теглото на преките материални загуби; **G_{пмз}** – обща оценка на преките материални загуби на обекта *n*; **K_{еп}** – коефициент, отчитащ теглото на преките физиологически последствия; **G_{пеп}** – обща оценка на преките последствия на обекта *n*; **K_{су}** – коефициент, отчитащ теглото на непреките въздействия върху жизнените функции на личността; **D_n** – обща оценка на непреките загуби – психологично влияние върху обекта *n*;

За стойности на коефициентите се предлагат както следва (Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х., 2017):

- **K_{чз} = 1;**
- **K_{мз} = 1;**
- **K_{еп} = 0.5;**
- **K_{су} = 2.**

В заключение се извършва приоритизиране на обектите – това включва подреждането им в рисковия списък така, че да се открият най-важните и опасните от тях, отделени на база на този критерий. При приоритизирането се препоръчва следното ръководно разграничение според оценката на рисковете:

Таблица 17

Рискови групи

Ниво на риска	Сумарна оценка (бал)
ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ВИСОКО	Над 100 точки
ВИСОКО	От 55 до 100
УМЕРЕНО	От 20 до 55
НИСКО	До 20

Резултатите от оценката на риска се документират и представят така, че да може да се контролира процесът по изпълнение на методо-

логията и взетите решения за прилагане на мерки за редуциране на събитията. Информацията се съхранява в архив, за да се използва като отправна точка за следваща оценка, за обосновка при кандидатстване по съответни проекти или фондове, както и да бъде полезна при обучението на новоназначени служители.

Шести етап – Верификация на получените резултати

Цел на етапа е да се провери достоверността на оценката на обектите от системата за организация и управление превенцията на проституцията по предложената методология.

В изследването е използван методът на сравнение на резултатите от изпълнението на методологията за определяне на резултатите от сексуално насилие, с натрупаните емпирични данни за минали събития на територията на общината, за период от 10 години насам или откогато се води такава статистика.

На базата на данните от тези събития в общината се анализират видът и характерът на случилото се сексуално насилие, с каква интензивност е протекло то, какви са били последиците от него и какви са били преките и непреките щети за личностите, преки потърпевши от такъв вид действия. Получените данни се съпоставят с получените от методологията. При значителни разминавания в оценката се анализира възможната причина и се правят предложения пред компетентните органи за допълнителен анализ и евентуални промени в методологията (Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х., 2017).

Заклучение

Направеният анализ на проблема, разглеждащ превенцията на проституцията, макар и в ограничен обхват, недвусмислено показва, че системата за превенция се нуждае от усъвършенстване. Предложената методика като организация и функционалност позволява да се класифицират елементите на системата и да се оценят.

Основните направления, разгледани и систематизирани в разработката са:

Първото е свързано с наблюдението и анализа на явлението, като е направен опит да се детерминира във вътрешен и международен аспект.

Второто направление в системата за организация и управление на превенцията на проституцията е насочено към организираната престъпност и отделни аспекти на националната сигурност. Много често тази проблематика се омаловажава и пренебрегва, но в действителност тя е едно изключително неизследвано направление и обществото не е запо-

знато с него. В перспектива този раздел може да се доразвие и да се формират нови позиции на държавните и обществените организации. Изследването доказва неговото съществуване като сложна йерархична подчиненост на причинно-следствените връзки и взаимоотношения, както и недостатъчна законодателна инициатива в страната и в международната общност.

Настоящото изследване установи някои типични зависимости между обществената значимост на проституцията, нейните количествени и качествени особености, официално оповестените цели на държавната политика спрямо нея и изграденото за постигането им законодателство. Тези зависимости дават основание за формулирането на някои общи препоръки, които биха улеснили законодателя при ограничаване на явлениято в България, независимо какъв модел бъде предпочетен (Terziev, V., Bonev, H., 2018) (Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H., 2018) (Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х., 2017):

1. Информирани законодателни инициативи, основани на актуално познаване на формалните параметри на явлениято (обем и структура на пазара, профил на страните, брой заети лица и пр.), тенденциите в развитието му и социалния му произход;

2. Стратегическа насоченост на законодателните инициативи към факторите на проституцията. Това са онези обстоятелства или съвкупности от обстоятелства, които повишават вероятността, определени социални групи да се ангажират с проституция. Това предполага комплексен характер на провежданата политика, която следва да включва едновременно социални, образователни, икономически, наказателно-правни и административни мерки, създаващи за проституиращите лица стимули за алтернативна реализация и демотивиращи предлагането на социални услуги срещу заплащане;

Съдържанието на бъдещите законодателни действия може да бъде препоръчано само най-общо, тъй като те зависят както от информираността на законодателя, така и от неговата нагласа. Въпреки това като препоръчителни добри практики могат да се посочат:

- Неутралност на уредбата спрямо половото самоопределение на проституиращите и въздържане от нравствена оценка за тях и поведението им, дори законодателят да изхожда от отрицателна оценка за явлениято;

- Гарантиране на пълна наказателноправна забрана на детската проституция и всички форми на насилствена проституция с възможност наказателноотговорно проституиращо лице да се освободи от отговорност за престъпление, извършено от него по повод или във връзка с експлоатацията на проституцията му;

- Ефективно изгласване на организираната престъпност от сектора чрез забрана на определени форми на организирана проституция и наказателно преследване на форми на използване на проституирането на друго (сводничество и други форми на насърчаване на чуждата проституция, получаване на издръжка изцяло от проституирането на друго от трудоспособно пълнолетно лице, препятстване на проституиращо лице да напусне занаятието, институционализирано предлагане на проституция в публичен дом или по друг начин, толериране на проституция и др.);
- Пълно криминализиране на потреблението на проституция.

Използвани източници

- Terziev, V., Bonev, H. (2018). Basic prostitution organizations types. // *XIX International Scientific Conference Knowledge in practice (14 - 16 December, 2018, Bansko, Bulgaria), International journal scientific papers, IKM – Skopje, Macedonia, 28, 2018, 6, pp.*
- Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H. (2018). Characterization of the system of prevention of prostitution and the connection with the citizens security of Bulgaria. *Knowledge – International Journal, September, 2018, Institute of Knowledge Management. Skopje.*
- Бусленко, И. (1995). *Сложные системы и моделирование*. М.: Кибернетика.
- Георгиев, Заков. (1999). *Оцеляване в екстремни условия*. С.: ВИ.
- Георгиев, Х. (1994). Експертните оценки във военното дело. *Мисъл, кн. 4.*
- Директива_36/ЕС. (2011). *Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета.*
- Проституция и социална експлоатация*. (2010). Извлечено от Фондация РискМонитор: https://www.riskmonitor.bg/js/tiny_mce/plugins/ajaxfilemanager/upload/Reports/RM-13-ProstitutionSexualExploitation_BG.pdf
- Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. (2017). Историко-психологически аспект на проституцията и ролята и за националната сигурност. . *Технически колеж – Ловеч, Научна конференция, 26 май 2017, ISSN 2535-079X, (стр. стр.179-184).*
- Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. (2017). Особенности и характеристика на проституцията в България – съвременно състояние и връзка с националната сигурност. // *Международна научна конференция „Проблеми на сигурността в Черноморския регион“, 2017, Висше училище.*
- Тълковен речник* (н.д.). Извлечено от <http://talkoven.com/значение-превенция->

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ОЦЕНКА НА СИСТЕМАТА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРОСТИТУЦИЯТА

Венелин Терзиев

*Действителен член на Руската академия по естествознание,
професор, доктор на икономическите науки,
доктор на военните науки,
доктор на науките (Социални дейности)
Национален военен университет „Васил Левски“,
Велико Търново, България
Русенски университет „Ангел Кънчев“,
Русе, България*

Христо Бонев

*Национален военен университет „Васил Левски“,
Велико Търново, България*

Резюме

Студията анализира сексуалната експлоатация на жени с цел набавяне на облаги и финансови средства, с които се захранват организирани престъпни групи. Целта на разработката е изясняване на организационно-управленските аспекти на системата за превенция на проституцията и разработване на методология за оценка на тази система.

Изследователската теза на авторите е, че ефикасното прилагане на системата за превенция изисква наличие на организационен капацитет у органите за превенция (не само под формата на компетенции, но и на насоки, правила, ред за осъществяване на превенцията) с оглед детерминиране и превръщане на процеса на наблюдение и контрол в управляем и ефективен.

Обект на проучване е системата за превенция на проституцията, а предмет – нейната организация и методологията за оценяването ѝ. В пряка връзка с поставената цел са и задачите на изследването: да се изяснят организационно-управленските аспекти на системата за превенция на проституцията и да се предложи методология за оценка на тази система. Ефективността на превенцията се определя от качеството на оценяване на риска, дефиниране на критичните обекти и дейности, целенасоченост и последователност при прилагане на мерките.

Ключови думи: проституция, модел, управление, национална сигурност.

JEL: H55, H56.

METHODOLOGY FOR ASSESSING THE PREVENTION SYSTEM OF PROSTITUTION

Venelin Terziev

*Full Member of the Russian Academy of Natural History, Professor, Eng.,
D.Sc. (National Security), D.Sc. (Economics),
D.Sc. (Social Activities), Ph.D.
National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria
University of Rousse, Rousse, Bulgaria*

Hristo Bonev

National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract

The article analyzes women's sexual exploitation in order to obtain benefits and financial resources that support organized crime groups. The aim of the paper is to clarify the organizational management aspects of the prostitution prevention system and develop a methodology for assessing it.

The authors' research thesis is that the effective implementation of the prevention system requires the existence of organizational capacity in the prevention authorities (not only in the form of competencies, but also in guidelines, rules, order of prevention), with a view to determining and converting monitoring and control in a manageable and effective way. The object of the survey is the system of prevention of prostitution and its subject - its organization and the methodology for its evaluation.

In direct relation to the objective are the tasks of the study: to clarify the organizational and managerial aspects of the system for prevention of prostitution and to propose a methodology for assessing this system. The prevention effectiveness is determined by the quality of risk assessment, the definition of critical sites and activities, the purposefulness and consistency of measure implementation.

Key words: prostitution, model, management, national security.

JEL: H55, H56.

Съдържание

Увод.....	171
1. Системата за превенция на проституцията – организационно управленски аспекти.....	173
2. Подход за анализ на системата за превенция.....	177
3. Методология за оценка на системата за управление и организация на превенция на проституцията.....	183
Заключение	201
Използвани източници.....	203
Резюме.....	204
Abstract	205

СЪДЪРЖАНИЕ

80 години – достойно присъствие в академичното изследователско пространство.....	7
Борисов, Б. Методи за оценка капацитета на държавната администрация	19
Охрименко, С., Борте, Г. Сянката на цифровата икономика	79
Алексиева, Д. Обществен интерес в административните отношения.....	135
Терзиев, В., Бонев, Хр. Методология за оценка на системата за превенция на проституцията	171
Давиденко, Н., Димитров, И. Димитрова, А. Изследване на факторите, които влияят на предприемаческите намерения на студентите от бизнес специалностите на Университета по природоползване на Украйна	207
Павлова, Д. Приложни аспекти на клиентоцентричните бизнес модели.....	245
Йосифов, Т. Характерни особености и насоки за подобряване на бизнес средата в България.....	275
Стефанов, Ц. Връзките с обществеността и тяхното място в комуникационната политика на организацията.....	301

TABLE OF CONTENTS

80 years of notable presence in the academic research area	7
Borisov, B. Methods of assessing capacity of government administration...	19
Ohrimenko, S., Borta, G. The shadow of digital economics.....	79
Aleksieva, D. Public interest in administrative relations.....	135
Terziev, V., Bonev, Hr. Methodology for assessing the prevention system of prostitution.....	171
Davidenko, N, Dimitrov. I., Dimitrova, A. Study of determinants of entrepreneurship intentions of students from the business majors at National University of life and environmental sciences of Ukraine	207
Pavlova, D. Applicable aspects of customer-centered business models	245
Yosifov, T. Specifics of business environment in Bulgaria and distinctive strategies for its improvement	275
Stefanov, Ts. Public relations and their role in communication policy of organisations.....	301

Годишник на СА “Д. А. Ценов” – Свищов
5250 Свищов, ул. “Ем. Чакъров” № 2
www.uni-svishtov.bg/godishnik

Редакционен съвет

Проф. д-р Маргарита Богданова – главен редактор

Проф. д-р Емилиян Тананеев

Проф. д-р Пенка Шишманова

Доц. д-р Веселин Попов

Доц. д-р Жельо Вълчев

Доц. д-р Людмил Несторов

Доц. д-р Николай Нинов

Доц. д-р Пенка Горанова

Доц. д-р Пламен Петков

Доц. д-р Теодора Филипова

Стилов редактор

Анка Танева

Английски превод

Ст. преп. Елка Узунова

Международен съвет на изданието

Проф. д-р Весела Радович – Белградски университет (Република Сърбия)

Проф. д-р Роберт Димитровски – МИТ Университет – Скопие
(Република Македония)

Проф. д-р Майя Шенфилд – Технически университет - Рига (Латвия)

Проф. д-р кин Сергей Чернов – Новосибирски държавен технически
университет (Русия)

Всички материали се приемат под условие, че авторът не ги публикува на друго място. Той носи отговорност за прецизността и достоверността на своите тези и на изнесената информация.

Начин на цитиране: Годишник/СА “Д. А. Ценов”

За контакти:

Проф. д-р Маргарита Богданова – главен редактор

☎ 0631/66297, e-mail: m.bogdanova@uni-svishtov.bg

Ивелина Станева – технически секретар

☎ 0631/66364, e-mail: i.staneva@uni-svishtov.bg

ISSN 0861-8054

Year-book of D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

2 Em Chakarov str., 5250 Svishtov

www.uni-svishtov.bg/godishnik

Editorial Board

Prof. Margarita Bogdanova, PhD – Editor-in-Chief

Prof. Emylian Tananeev, PhD

Prof. Penka Shishmanova, PhD

Assoc. Prof. Veselin Popov, PhD

Assoc. Prof. Zhelyo Vatev, PhD

Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, PhD

Assoc. Prof. Nikolay Ninov, PhD

Assoc. Prof. Penka Goranova, PhD

Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD

Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD

Consulting editor:

Anka Taneva

Translator:

Sen. Lect. Elka Uzunova

International council of the journal

Prof. Vesela Radovic, PhD – Belgrade University (Serbia)

Prof. Robert Dimitrovski, Ph.D. – MIT University Skopje (Republic of Macedonia)

Prof. Maija Senfelde, PhD – Riga Technical University (Latvia)

Prof. Sergey Chernov, PhD – Novosibirsk State Technical University (Russia)

All material are published under the condition that their authors has not published them elsewhere. The authors are responsible for the accuracy and reliability of their theses and information.

Reference: Yearbook/D. A. Tsenov Academy of Economics

Contact persons:

Prof. Margarita Bogdanova, PhD – Editor-in-chief

☎ 0631/66297, e-mail: m.bogdanova@uni-svishtov.bg

Ivelina Staneva – Technical Secretary

☎ 0631/66364, e-mail: i.staneva@uni-svishtov.bg

ISSN 0861-8054

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ”
Свищов, ул. Ем. Чакъров, 2

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ”
Свищов, ул. Градево, 24

ГОДИШНИК
ТОМ СХХІ

Даден за печат на 19.11.2018 г.
Печатни коли 40,5; формат 16/70/100; тираж 100 бр.
Излязъл от печат на 20.12.2018 г.

ISSN 0861–8054